

Aruanne Veskimetsa võõrpuude uuringust 2014. a. sügishooajal

Olev Abner, dendroloog

Uuritud ala kirjeldus

Veskimets paikneb Tallinna Loomaaia territooriumi kirdeservas.

Veskimetsa puistutest on suurima pindalaga pärnik (u. 10 ha), mis katab Veskimäe kõrgema osa, järsu kirdenõlva ja enamiku edelapoolsest laugest nõlvast. Pärnik koosneb kodumaisest harilikust pärnast (*Tilia cordata*). Pärnade praeguse põlvkonna keskmine vanus on hinnanguliselt umbes 130 aastat. Nende puude kõrgus jääb vahemikku 22–25 (27) m ja tüvede läbimõõt 45–55 cm. Kõige kõrgemad pärnad kasvavad Veskimäe kirdenõlva all. Kaguosas on ka noori umbes 35-aastaseid harilikke pärnasid. Suurim (ja tõenäoliselt ka vanim) harilik pärn kasvab endise lasteloomaaia juures nõlval. Neljagarulise puu kõrgus on 22.5 m, harude läbimõõdud 79, 66, 113 ja 57 cm.

Tammik paikneb Veskimäe lääneservas ja hõlmab u 3.6 ha. Ka tammik koosneb kodumaisest harilikust tammest (*Quercus robur*). Tammede vanus varieerub suurel määral. Kõrvuti ca 130-aastaste vanade tammedega on ka 50–70-aastaseid puid. Tammede kõrgus jääb enamasti vahemikku 16–18 (21) m, tüvede läbimõõdud kõiguvad suures ulatuses vahemikus 20–80 cm.

Pärniku ja tammiku vahel paikneb üleminekuala, kus valitseb tamme-pärna segamets.

Hariliku männi puistu pindalaga u 0.1 ha paikneb Veskimäe idaservas. Mändide vanus on umbes 60 aastat.

Veskimäe kirdenõlva allosas paiknevad sookaasik ja segamets, kus lisaks kaskedele on ka harilikke tammesid, sangleppi, harilikke saari ja halle leppi. Kõrguselt valitsevate puude vanus jääb vahemikku 70–100 aastat, mõnel sanglepal ka kuni 120 aastat.

Kas 1914 või 1915 toodi Veskimetsa lääneküljele üle Koplast linna puukool, mis hõlmas praeguse troopikamaja ja osaliselt ka linnutiikide ala. Puukooli ümberkolimisel jäi arvatavasti

istutusmaterjali üle ja Veskimetsa servadesse istutati võõrpuuliikide kultuurid. Tõenäoliselt soodustasid istutusmaterjali ülejääki ka majanduslik seisakuaeg Esimese maailmasõja teisel poolel, tsiviilehituse pidurdumine ja sellele järgnenud riigikorra muudatused, mil haljastusmaterjali oli vaja vähe.

Metoodika

Välitööd Veskimetsas toimusid 17. septembril ja 14. novembril 2014.

Võõrpuuliikide olemasolu, levikut ja arvukust uuriti transektmeetodil. Enamik transekte valiti rööpselt loode-kagu suunaliselt sarnaselt Veskimäe paigutusega maastikul. Transektide vahemaa oli umbes 15-25 m.

Lehiste määramisel kasutati järgmiseid tunnuseid: okste asetus võras, (maha kukkunud) käbide suurus ja kuju ning seemnesoomuste avanemine; novembris ka puude fenofaas (okaste varisemine). Puud, millel esimese järgu oksad hoiduvad enam-vähem rõhtsalt ja mille teise järgu oksad on lühikesed ja jäigad ning hoiduvad peamiselt kõrvale või on nõrgalt ripuvad ning millel on suuremad käbid, pikkusega (3) 3.5–5.5 cm, mis kuivades avanevad hästi, liigitati vene lehiste (*Larix russica* ehk *Larix sibirica* var. *rossica*) hulka. Puud, millel esimese järgu oksad hoiduvad enamasti kaarjalt allapoole ja mille teise järgu oksad on pikad ja ripuvad ning millel on väiksemad käbid, pikkusega 3–4 cm ja mis tavaliselt õues ei avane, liigitati euroopa lehiste (*Larix decidua*) hulka. Novembri keskel olid vene lehise okkad varisenud, euroopa lehisel oli alles umbes ½ okastest.

Siberi kuuskede (*Picea obovata*) isendid eristati harilikust kuusest (*Picea abies*) käbi suuruse ja seemnesoomuste kuju järgi. Siberi kuuse käbide pikkus jääb alla 8 cm ja seemnesoomuste tipud on ümarad. Hariliku kuuse käbid on pikemad kui 8 cm ja seemnesoomuste tipp on tavaliselt lühidalt kuni pikalt teritunud või kolmnurkne.

Läänepärnad (*Tilia × vulgaris* ehk *Tilia × europaea*) eristati harilikest pärnadest (*Tilia cordata*) peamiselt võra kuju alusel – läänepärnade võra on korrapäraselt munajas ja alumised oksad on rõhtsa(ma)d, harilikul pärnal on tihti võras mõni allapoole suunatud. Suurelehiseid pärnasid (*Tilia platyphyllos*) üritati eristada novembris nii fenofaasi järgi (osadel suurelehistel

pärnadel peaksid olema veel osa lehti küljes, teistel pärnaliikidel peaksid olema lehed langetanud) ja viljade suuruse järgi (suurelehiste pärnade viljad on teiste pärnaliikide viljadest suuremad) ja madalama okste asetusega puudel ka võrsete karvasuse järgi (suurelehisel pärnal on viimase ja eelviimase aasta nõrgad külgmised juurdekasvud tihedalt karvased).

Suuremate võõrliikide isendite kasvupaigal määrati GPS-seadmega koordinaadid ja mõõdeti isendite tüve läbimõõt ja kõrgus. Tehti fotod võõrliikide isenditest. Kuivõrd välitööd toimusid kasvuhooaja lõpus, siis aruande koostamisel on kasutatud ka varasemaid fotosid.

Leiuandmed

Kokku leiti Veskimetsa alalt 4 võõrpuuliiki: vene lehis, euroopa lehis, siberi kuusk, läänepärn ja üks metsistunud liaan: väänduv kuslapuu.

Vene lehist (*Larix russica*) on istutatud Veskimäe loodeossa umbes u 1.1 ha suurusele alale ning kaguossa koos euroopa lehisega.

Loodepoolses istandikus (orienteeruv keskpunkt 59°25'30.1" N 24°39'46.1") on vene lehiste vanus on umbes 100 aastat. Lehisepuistu servadesse on juurde istutatud harilikke kuuski (*Picea abies*) ja siberi kuuski (*Picea obovata*) ning edelaküljele tee serva läänepärnasid (*Tilia × vulgaris*). Vene lehisel on istutatud tihedalt enam-vähem järgides seadu 4 × 4 m. Osa puid on aegade jooksul hukkunud, aga lehisepuistu on praegugi tihe ja puud kõrgelt laasunud (vt. foto 1). Vene lehiste kõrgus jääb vahemikku 20–23 m, tüvede läbimõõt on (25) 30–45 (55) cm. Lehisepuistu kirdepoolne osa on kannatanud tormiheite all. Heidetud puude kändudel oli näha seene läikvaabiku (*Ganoderma lucidum*) viljakehi. Ühe-aastaste viljakehadega läikvaabikut (lakkvaabikut) peetakse põlismetsa tunnusliigiks.

Euroopa lehis (*Larix decidua*) kerge ülekaaluga istutatud puistu pindalaga u 0.8 ha paikneb Veskimäe kaguosas (orienteeruv asukoht 59°25'09.6" N 24°40'04.3"). Kaasliigiks on vene lehis. Üksikud lehisel meenutavad oma väiksemate kändudega siberi lehisel, kuid vajalik on määrangut kontrollida noorte kändude värvuse ja suviste kändude järgi. Nii euroopa kui ka vene

lehiste vanus on umbes 90 aastat. Euroopa lehiste kõrgus jääb vahemikku 18–21 (23) m, tüvede läbimõõt on (25) 30–44 (45) cm. Lehiste istutused on Veskimetsa kaguosas hõredamad, tõenäoliselt on istutatud puud seaduga 5 × 5 m. Hõredamas puistus on puude võrad suuremad. Puistut on mõõdukalt harvendatud ja osa teistele kasvus alla jäänud lehiseid on maha saetud. Kõige suurema võraga euroopa lehised on puistu edelaservas.

Siberi kuused (*Picea obovata*) on istutatud rühmade või ridadena loodepoolse vene lehise istandiku servadesse ja üksikuid siberi kuuski kasvab ka lähedal Tallinna Ratsaspordibaasi edelaservas. Siberi kuuski on Veskimetsa puistus umbes 30 puud (neid võib olla ka loomade aedikute alal). Siberi kuuskede vanus on umbes 100 aastat ja puud on näidanud väga ebaühtlast jämedusjuurdekasvu.

Kaks siberi kuuske on saavutanud väga head juurdekasvud, rinnasläbimõõt D=73 cm, H=26-28 m (59°25'28.0" N 24°39'55.1" E) ja D=64 cm, H=26-28 m (59°25'28.1" N 24°39'55.0" E). **Tegemist võib olla suurimate Eestis kasvavate siberi kuuskedega.** Samas enamiku teiste siberi kuuskede läbimõõdud jäävad vahemikku 29–36 cm. Tee servas kasvavate siberi kuuskede juurtel ja juurekaelal (59°25'28.9" N 24°39'44.2" E) kasvab seen jalg-jänese päss (*Onnia tomentosa*), mis on Eestis hajusa levikuga.

Veskimetsas kullide ja kakkude juurde viiva tee servas kasvavate läänepärnade (*Tilia × vulgaris*) kõrgus on umbes 18 m ja tüvede läbimõõt kõigub vahemikus (35) 40–50 cm. Puud on hästi arenenud võradega.

Varem Veskimetsast kirja pandud Murray mäнди (*Pinus contorta* var. *murrayana*) välitööde ajal üles leitud. Tõenäoliselt on valguslembesed puud kas teiste varjutaluvamate puude vahel hääbunud ja likvideeritud või paiknesid keerdmännid naaberalal Tallinna ratsaspordibaasi alal ja jäid ehitustele ette ning likvideeriti. Seetõttu ei saanud kontrollida ka puude määrangut – Eestis on osutunud suur osa varem Murray mändideks peetud puudest kábide järgi määrates keerdmänni teisendi *latifolia* isendeiks (*Pinus contorta* var. *latifolia*).

Veskimetsa lääneosas (59°25'25.6" N 24°40'04.8" E) on metsistunud liaan väänduv kuslapuu (*Lonicera periclymenum*), mis kasvab alal pinnakatjana ja piki puude tüvesid üles ei tõuse.

Kokkuvõte

2014. aasta sügishooajal leiti Veskimetsast 4 võõrpuuliiki: vene lehis, euroopa lehis, siberi kuusk ja läänepärn. Kevadel tuleks kontrollida noorte kätide järgi siberi lehiste olemasolu. **Alal kasvavad jämedad siberi kuused D=73 cm, H=26-28 m (59°25'28.0" N 24°39'55.1" E) ja D=64 cm, H=26-28 m (59°25'28.1" N 24°39'55.0" E) võivad olla suurimad liigi esindajad Eestis.**